

[Ove Munch.]

ligheder — på den administrative og den afsætningsøkonomiske front, er de virksomheder, der har behov for støtte til modernisering og sanering, og de bliver altså forhindret i det. Jeg ved, at man fra de teknologiske institutters side yder nogen assistance på den administrative front; jeg har ikke noget større kendskab til omfanget af det, men jeg vil tro, at det er meget beskedent. Måske man skulle overveje en udbygning af den støtte, der gives fra de teknologiske institutters side på denne front, måske med en eller anden form for udbygget konsulent-tjeneste.

Handelsministeren (Knud Thomsen): Jeg vil gerne takke ordførerne for den meget velvillige behandling af dette lovforslag. Der var jo i alt fald i denne sag ikke nogen næse til mig på nogen måde. Jeg har ikke mange bemærkninger at gøre. Jeg forstår, at sagen vil blive behandlet i et udvalg, og jeg glæder mig over, at man er villig til en hurtig udvalgsbehandling.

Jeg er enig i mange af de bemærkninger, hr. K. J. Mortensen gjorde, og jeg kan forsikre både ham og hr. Henry Møller om, at der i højeste grad med den nye § 3 vedrørende administrationen tilsigtes en meget, meget hurtigere behandling af disse sager, end det hidtil har været muligt at gennemføre.

Hr. Erik Hansen (Ålborg amt) og hr. Ove Munch var begge inde på spørgsmålet om kapital; for hr. Erik Hansen (Ålborg amt)s vedkommende startkapital og for hr. Ove Munchs vedkommende driftskapital. Jeg gør opmærksom på, at overalt, hvor staten træder til, er det som regel således, at man må forlange, at der er en vis egenkapital til stede. En låneordning, hvorefter staten begyndte at yde støtte på basis af en god idé, er vanskelig at gennemføre inden for dette område. Der kommer i næste uge et forslag vedrørende produktudvikling, som muligvis kan løse problemer i den henseende. Og jeg skal yderligere gøre opmærksom på, at når man har disse ordninger — bl. a. efter dette lovforslag — hvorefter der kan ydes lån til udbygning og modernisering, så linder det jo på den øvrige kapitalis frigørelse til driftsformål.

Jeg vil endelig også henlede hr. Ove

Munchs opmærksomhed på det, jeg udtrykkelig har fremhævet i min forelæggelsestale, nemlig at jeg ikke alene betragter dette som en støttelovgivning i form af den rentefavør, der gives; men samtidig med at mange virksomheder gennem de mange andragender og bevillinger udnytter rentefavøren, bringes, som jeg har sagt i forelæggelsestalen, virksomhederne i forbindelse med de teknologiske institutter, og der opstår heraf en meget stærk nyttevirkning både for de teknologiske institutters erfaringsområde og i høj grad for deres yderligere hjælp og støtte inden for deres naturlige arbejdsområde. Det er en kontakthænde, der dannes dér, som man må lægge den største vægt på. Jeg takker som sagt for den velvillige modtagelse og ser hen til udvalgsarbejdet.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om teatervirksomhed.

(Lovforslaget (nr. 71) findes i tillæg A. sp. 1313, fremsættelsen i tidenden sp. 1696).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Niels Matthiasen: Da Danmark fik sin første teaterlov i 1963, blev den modtaget med store forventninger. Men man vidste i 1963, at som den første lov af sin art ville den være behæftet med mangler og måtte på et eller andet tidspunkt revideres. For et år siden fik vi så betænkning nr. 517, som kulturministeren forelagde med sin vanlige debatentusiasme. Men desværre må man jo nok erkende, at megen debat er der ikke blevet i forbindelse med betænkningen, og havde man forventninger om, at i hvert

[Niels Mathiasen.]

fald ministeren kunne huske, hvad der stod om teater i betænkningen, bliver man skuffet ved gennemlæsning af lovforslaget, for det er et meget behersket genskin af de visioner, betænkningen gav på teatrets vegne, som findes i det forelagte lovforslag.

Nu skal det siges, at socialdemokratiet også mener, at der er fremskridt i lovforslaget. Bevillingssystemets afskaffelse åbner mulighed for, at nye ledelsesformer kan blive prøvet i praksis. Der er fremskridt på området vedrørende teatre for børn og unge. Det er væsentligt, at man åbner mulighed for, at teatrene kan påtage sig anden kulturformidlende virksomhed. Det er et skridt i retning af at gøre eksisterende institutioner til en slags samfundshuse eller kulturcentre, hvad man nu vil kalde det, men det er i hvert fald noget, der aktiviserer dem ud over deres hidtidige formål. Det er også et fremskridt, at man vil etablere en form for maskinstation af teknisk udstyr. Det er et fremskridt, at man vil oprette et samarbejdsudvalg, bestående af repræsentanter for de turnerende teatre og for publikum. Alt dette erkendt må det også være tilladt at gøre nogle alvorlige indvendinger mod lovforslaget.

Det er en svaghed, at den er så upræcis. Jeg tror, at et af de hyppigste udtryk i forslaget er, at der „kan“ ydes støtte, men intet om, at der skal eller vil blive ydet støtte. Måske ét udtryk går endnu hyppigere igen. Det er „efter godkendelse af ministeren for kulturelle anliggender“. Skulle man tage ordene for deres pålydende, får han næsten diktatorisk myndighed, og man kunne så nok sige, at det ikke blot skal være lederne af teaterdriften, som det nævnes i § 8, der skal have de fornødne teatermæssige og administrative forudsætninger; det burde næsten i loven også indføjes, at den til enhver tid siddende minister også skulle have det.

Jeg er endelig heller ikke tilfreds med, at man genfinder en paragraf om, at denne lov ikke omfatter det kgl. teaters forhold. Det er vel et spørgsmål, om man stadig væk skal opretholde den adskillelse mellem det kgl. teater og det øvrige teaterliv i dette land, som vi har. Vi har set, hvordan samarbejdet mellem det kgl. teater, landsdelsscenerne og Det Danske Teater er blevet ud-

videt gennem de senere år. Er vort land så stort, at man på en række områder, også hvor det gælder opera og ballet, prøver på at køre to linjer, når man dog ved, man er nødt til at låne hos hinanden, og at man allerede nu samarbejder? Det burde nok overvejes, når man når til en fornyelse af loven om det kgl. teater, at der sker en samtidig revision af den foreliggende lov.

Jeg må i øvrigt sige, at det er meget kort tid, vi får i tinget til at behandle lovforslaget. Den 31. marts skal loven være vedtaget. Vi skriver i dag den 16. januar, og det vil sige, at vi har nøjagtig 2½ måned til at gennemarbejde det. Jeg føler mig ikke overbevist om, at vi kan komme til bunds i alle problemerne inden for dette tidsrum. Det må være naturligt igen at indføre en revisionsparagraf.

Må jeg gøre et par bemærkninger om teatre for børn og unge. Jeg tror, vi er enige om, at skal man fjerne det miljøfremmede, som mange endnu føler over for teatret og i øvrigt på en række andre områder, der misvisende kaldes finkultur, så er der intet bedre sted at begynde end i skolen. I forhold til teatret er det afgørende, at børn ikke kun ser andre udfolde sig, men selv inddrages i aktiviteterne og udvikler alle muligheder for kontakt til en enkeltstående og en fælles skabelsesproces. Der må derfor skabes rammer for den pædagogiske dramatik, som bygger på noget oprindeligt hos menneskene, nemlig trangen til at udtrykke sig. Den kan udvikle børnenes evne til at tænke, føle og forstå. Jeg er enig i, at Dansk Skolescene ikke skal genopstå, og enig i, at man heller ikke skal oprette nogen ny, stor institution; men skulle man trods alt ikke have et udgangspunkt for den pædagogisk-dramatiske virksomhed, man vil udøve? Jeg har sagt det før, jeg vil gerne gentage det. Vil det ikke være rimeligt at købe Aveny Teatret nu og bruge det som forsøgsscene netop på dette område?

Jeg synes også, at omtalen af opera- og balletvirksomhed er meget løs i sin formulering. Det fremgår hverken af paragraffen eller af bemærkningerne til lovforslaget, hvilket videre sigte man har i de kommende år med opera- og balletvirksomhed uden for det kgl. teater og den jyske opera. Hvilke støttemuligheder af mere varig art kan man regne med, hvis der skulle komme nye

[Niels Matthiasen.]

kompagnier eller grupper af den ene eller den anden art? Jeg tror, det vil være vanskeligt at animere til iværksættelse af aktiviteter på disse områder, hvis der ikke findes mere klart formulerede regler om det økonomiske grundlag.

Ministeren har vel som vi andre fået en henvendelse fra Falkonercentret, og jeg må da give ministeren helt ret i de betragtninger, han gjorde ved Falkonercentrets 10-årige jubilæum om den indsats, der er gjort på denne scene. Og jeg synes samtidig, der er megen relevans i de betragtninger, Falkonercentret gør i forbindelse med de kulturaftaler, Danmark har sluttet med udlandet. Hvis kulturaftalerne skal blive mere end det stykke papir, ministrene har underskrevet, så må der være bevillinger, der kan gøre aftalerne til realiteter, men det er der ikke plads til i loven.

Den alvorligste mangel i lovforslaget findes i de to paragraffer vedrørende anden teatervirksomhed. Det er først og fremmest de private københavnske teatre og de nye små teatre, disse paragraffer omfatter. Ministeren sagde i sin forelæggelsestale, at han mener, samfundet ikke kan undvære et antal uafhængige teatre, og det er helt rigtigt. Men efterhånden er det nu så som så med uafhængigheden. Tager man f. eks. Det Ny Teater i København, så har man dér landets højeste billetpriser, gennemsnitlig ligger de på omkring 25-30 kr.; det er højst ufolkelige priser, og for en almindelig familie på fire medlemmer vil det sige godt over 100 kr. for en teateraften. Disse gennemsnitspriser er imidlertid ikke resultatet af, at teaterdirektøren vil skrabe så meget til sig som muligt. De er et resultat af det, ministeren sagde i sin forelæggelsestale, at afstanden mellem indtægter og udgifter øges år for år, og kun i særlige tilfælde kan man forvente, at teatervirksomhed kan være en forretning med fortjenstmuligheder.

For at blive ved Det Ny Teater så kalkulerer man dér med en belægning på mellem 55 og 60 pct. for at få regnskabet til at balancere, samtidig med at udgiftsbudgettet ligger på et niveau, der i hvert fald gennemsnitlig er 50 pct. lavere end en landsdelsscenes, som til gengæld kun kalkulerer med en belægningsprocent på ca. 45 og har langt

billigere billetpriser på grund af tilskuddene. I den kommende sæson må Det Ny Teater kalkulere med pris- og lønstigninger, som er pristalsbestemte, på mellem 300.000 kr. og 400.000 kr. Belægningsprocenten skal altså sættes yderligere i vejret, for ifølge lovforslaget vil den støtte, loven yder, kun cirka kunne dække prisstigningerne. Hvis man gav de samme betingelser til de private teatre som til landsdelsscenerne, kunne man nedsætte billetpriserne, man havde mulighed for at engagere det tilstrækkelige personale.

Sandheden er, at den uafhængighed, man taler om for de private teatre, eksisterer ikke. De har ikke mulighed for at lægge et fornuftigt budget, de har ingen kunstnerisk frihed, for de er nødt til at konkurrere om at finde en forhåbentlig solid lystspiltræffer, der har én dekoration så enkel som muligt med så få skuespillere som muligt, så udgifterne bliver minimale. Hvor er den kunstneriske uafhængighed så henne?

Det, jeg har sagt, understreges af den skrivelse, folketingets medlemmer har modtaget fra lederne af Folketeatret, Det Ny Teater og Ungdommens Teater, hvor de siger, at de tre teatre trues af lukning, hvis forslaget til teaterlov vedtages i den foreslåede skikkelse. Hvis folketinget derfor vedtager forslaget i den foreliggende skikkelse, så er det mod bedre vidende, og hvis vi tror, at vi skaber en ordning, der sikrer det antal uafhængige teatre, som ministeren mener at samfundet ikke kan undvære, så er det helt forkert. Det vil af begge grunde være i strid med sagligheden og med folketingets værdighed.

Jeg må sige, at det er uheldigt, at de samme to paragraffer omfatter både de store private teatre og de nye små teatre. En række forskellige teatre, gruppeteatre, debatteatre, centerteatre og andre, som har bragt noget nyt ind i dansk teaterliv, noget, som kan blive en ny udtryksform, må placeres på en bedre og mere klar måde, sådan at de kan støttes progressivt, stigende med den interesse, de vækker, og stigende med den indflydelse, de har i kraft af deres talent.

Det er anført i bemærkningerne, at de små teatres støttebehov er helt anderledes end de private teatres, og at der må sikres dem en sådan støtte, at de kan leve, og at

[Niels Matthiasen.]

de kan arbejde. Alt for mange timer, også for ministeren, er blevet spildt på i sidste øjeblik at skulle redde så det ene teater, så det andet teater, i stedet for at tiden for alle parter kunne være anvendt på positivt arbejde. Jeg tror, vi må søge frem til underudvalgsarbejdet, at de små teatre placeres i en særlig paragraf, og at de får deres egen økonomiske ramme.

I forbindelse med abonnementsordningen synes jeg det er betænkeligt, hvis der mellem teatrene bliver en vild konkurrence om at sikre sig abonnenter, som derved bliver vældig ufrie i deres muligheder for at vælge, hvor de vil gå i teatret, hvad de vil se. Ordningen burde i hvert fald være således, at man frit kunne vælge, hvor man vil gå i teater. Ved en eller anden kuponordning bør beløbene så fordeles til de forskellige teatre. I forbindelse med billetkøbsordningen vil jeg også gerne sige, at jeg synes, man burde ligestille pensionister med ungdommen, således som det er nævnt i betænkning nr. 517.

Man taler meget om, at folk ikke tør komme i teatrene, fordi de synes, disse er for fine. Det er måske rigtigt, at mange mennesker har den opfattelse. Men det er sandelig for mange også et spørgsmål om billetpriser. Det kunne egentlig være interessant, hvis man engang lavede en undersøgelse, en sæsonundersøgelse over belægningsprocenten i samtlige teatre, over billetindtægten i samtlige teatre og over tilskuddene til samtlige teatre og dernæst prøvede at gøre op, hvad statens tilskud ville stige med, hvis man lavede tre enhedspriser i alle teatrene, f. eks. 6, 12 og 18 kr., og samtidig regnede med en forøgelse på omkring 15 i belægningsprocenten. Jeg er ikke sikker på, at udgifterne ville blive så forfærdelig meget større, end de er nu. Og man ville fjerne en væsentlig økonomisk hindring; det kunne ligefrem være, at teatret blev folkets igen.

Det ville måske være til mere gavn for teatret, hvis dette skete, end en fortsættelse af den ufrugtbare i tiden løbende diskussion om det såkaldt etablerede teater kontra de nye små teatre. Hvad galt er der ved, at Shakespeare, Molière, Holberg, Ibsen og Strindberg er blevet etablerede? De er etablerede, fordi de er så gode og de stadig har

noget at sige menneskene. Hvad galt er der ved, at Besekow og Tiemroth er blevet etablerede? Det var dem, der i 1930erne spillede gruppeteater i Riddersalen, og talentets prøvelse bar videre. På den anden side: hvad galt er der i, at ungdommen søger nye veje ved at prøve sig selv enkeltvis og i grupper, først og sidst ved at eksperimentere sig ud over det bestående? Er der egentlig noget andet sted end i forhold til kulturlivet, man altid vil se resultater i form af kontante ting, kontante resultater af investeringerne?

Vi har hverken brug for snæversyn eller intolerance som svar på teatrets udfordring til os i dag. Det drejer sig ikke om at bortkaste eksisterende værdier eller forhindre nye muligheder for udfoldelse. Det drejer sig om åbenhed for alle muligheder, det drejer sig om tilbud til mennesker og til teatrets publikum. Det er for publikum, teatret spiller.

Socialdemokratiet tilsiger sin positive medvirkning til at ændre dette lovforslag med dets uomtvistelige fremskridt til en virkelig god teaterlov.

Støhr Johansen: I begyndelsen af anden verdenskrig og især efter anden verdenskrig oplevede vi, at en række teatre blev nedlagt, særlig her i København. For os, der er ved at være oppe i alderen, som oplevede 1920ernes og 1930ernes rige teaterliv, var det naturligvis en udvikling, som man måtte se på med bekymring. Udviklingen var vel nok i nogen grad dikteret af den øvrige økonomiske udvikling her i landet med de stærkt stigende lønninger og konkurrencen med både radio, TV og film, og det var altså en udvikling, der bevirkede, at det gik ud over det levende teater.

Vi fik så teaterloven af 1963, og man må i hvert fald erkende, at teaterloven stoppede den tilbagegang, som der var i teaterlivet, og teaterloven forudså også, at man skulle høste erfaringer, hvorfor den skulle revideres i 1968. Det har på grund af visse omstændigheder — ikke mindst de forskellige store omlægninger af finanspolitikken her i landet, jeg tænker her på byrdefordelingen — været nødvendigt at udsætte denne revision til nu.

Teaterloven betød en konsolidering, men alligevel kun en konsolidering, for bortset

[Stæhr Johansen.]

fra de små eksperimentale teatre er der ikke skabt nogen nye, store teatre. Det beror selvfølgelig også på, at behovet ikke har været så stort. Behovet har været mindre, end man kunne have forventet med det forøgede antal mennesker, der nu lever i Danmark.

Alle kan vel være enige om, at det levende danske teater har en betydning for udviklingen her i landet, for den kulturbevidste udvikling af befolkningen, og mål-sætningen må være, at teatret ikke blot er for de få, men for de mange. Derfor er en ny teaterlov nødvendig, og jeg hilser med tilfredshed, at kulturministeren har fremsat dette forslag.

Det mest afgørende i dette forslag i forhold til tidligere lovgivning er jo, at bevillingssystemet bortfalder. Det er et gammelt ønske, vi har næret i mit parti, og vi har allerede rejst det på et tidligere tidspunkt, ikke mindst under teaterlovens behandling i 1963. Jeg vil endda sige, at jeg kunne egentlig have ønsket, at ministeren var gået videre. Jeg kunne have ønsket, at denne polititilladelse, jeg havde nær sagt på samme måde som kørekortet, ikke skulle fornys hvert femte år. Jeg mener, at det, politiet skal afgøre, er spørgsmålet om parkering, det er, hvis der sker noget kriminelt i teatret eller der er tale om uheldige forhold, men ellers skal politiet ikke have nogen indflydelse på teatervirksomheden.

Teaterstøtten er selvfølgelig det mest afgørende, den er tyngdepunktet i lovforslaget. Det er klart, at vi her må give ministeren ret i, at det næsten er umuligt her i landet at drive teater uden støtte, og at svælget mellem teatrenes indtægter og udgifter vokser år for år.

En undtagelse fra den venlighed, som ministeren har vist teatret ved dette lovforslag, danner kun revyteatrene, der ikke synes at nyde offentlig gunst, hvilket måske er forkert, da disse teatre også har deres mission bl. a. som hjemsted for den gode samfundssatire. Man erindrer fra tidligere de meget samfundsprægede revyer med deres kritik af det bestående. Jeg kunne såmænd godt tænke mig, at netop den form for revy i hvert fald fik bedre vilkår end den rent showprægede.

Teaterstøtten er i forhold til den nuvæ-

rende lovgivning forøget med 6 mill. kr., og de falder alle sammen inden for de rammebestemmelser, som giver, som også hr. Niels Matthiasen sagde, betydelige bemyndigelser til kulturministeren. Man må sige, at det giver selvfølgelig en vis glæde, men det giver også et meget stort ansvar, for netop bevillinger til teatre er jo noget, som kan fremkalde kritik, noget, der kan fremkalde vanskeligheder, og man har altså her givet ministeren et meget stort ansvar at bære.

Ganske vist har ministeren teaterrådet ved siden af sig og kan rådføre sig med det. Man vil også ændre teaterrådets sammensætning. Jeg synes, det er rigtigt, for selv om man er interesseret i at give disse tilskud, må man erkende, at det vil ikke være muligt at gennemføre en teaterlov, der ikke har faste økonomiske rammer. Der må være en bevillingskontrol her, og der må også være en udgiftskontrol, og jeg vil gerne gøre den bemærkning her, at teaterrådet efter min opfattelse med sin sammensætning fuldt dækker det kunstneriske, men ikke det økonomiske. Jeg kunne tænke mig, at man måske havde et særskilt økonomisk råd, måske svarende til det kgl. teaters tilsynsråd, der på en helt anden måde følger med i de enkelte udgiftsposter, som jeg mener man også må tage hensyn til, foruden naturligvis den kunstneriske frihed, der skal være.

Man kan ikke sige andet, end at støtten har også medført, at der er kommet en meget stor konkurrence om skuespillere, hvilket også påvirker udgiftsstigningen, når man absolut — og det er naturligvis mange gange nødvendigt, for at stykket kan blive gennemført — skal have specielle skuespillere til visse roller.

Efter min opfattelse er lovforslaget et fremskridt i forhold til den nuværende lov, og jeg mener også, det er rigtigt, at man har formet lovforslaget på den måde, at man tager særlig stilling til landsdelsscenerne. Man tager også stilling til andre teatre, og netop dette område, andre teatre, mener jeg ligesom hr. Niels Matthiasen at vi må drøfte i udvalget, for det er, ligesom der blæser en lidt kold vind på de københavnske privatteatre, der netop var fremhævet i loven af 1963 som et område, hvor man kunne give støtte. Nu er lovforslaget formet på den måde, at hjælpen skal virke

[Stæhr Johansen.]

som en ambulanceudrykning, og selv om jeg godt forstår motiverne for det, så er forholdet alligevel det, at vanskelighederne er så store ikke mindst ved tilrettelæggelsen af repertoiret for det kommende år, at man måske skulle se en lille smule venligere på det. Men det er spørgsmål af ren teknisk karakter, som vi kan drøfte i udvalget.

Et andet område, hvor jeg også finder udtalelserne i ministerens fremsættelse meget positive, er med hensyn til børneteatre. Jeg synes, at det nuværende teaterråd — selvfølgelig under ministerens ansvar — måske ikke har givet børneteateret helt det, det burde give det. Jeg lægger uhyre megen vægt på, at man har et børneteater og et levende børneteater. Jeg tror, alle kan mindes deres første teateroplevelse, og jeg tror netop, at denne teateroplevelse bliver grundlaget for, om man bliver teatergænger eller ikke senere i livet. Jeg tror derfor, at det levende børneteater har en uhyre stor mission at udføre, og jeg håber, at den nye lov vil give børneteateret en plads, som svarer til den indflydelse, det bør have på kulturlivet og på børnenes udvikling og deres interesse for teaterkulturen.

Jeg er også meget glad for ministerens læggen vægt på de publikumsorganisationer, der kan blive et bindeled imellem teateret og de abonnenter, som man får. Efter min opfattelse stimulerer det teateret, at det har et fast publikums bevågenhed, naturligvis under forudsætning af, at det prismæssige grundlag for sådanne ordninger ikke bliver et konkurrencemoment, ligesom der naturligvis til stadighed må være et passende udbud af billetter i frisalg, således at man ikke omdanner teatrene til en form for foreningsvirksomhed.

Også afsnittet om det turnerende teater med de dertil hørende publikumsorganisationer og billetkøbsordninger har en meget stor betydning. Jeg er glad for, at man i lovforslaget har indført en særlig bemærkning om Det Danske Teater, som jo har spillet en meget betydelig rolle i provinsen og har skabt så mange kunstnerisk tilfredsstillende forestillinger. Jeg synes, det er helt berettiget, at Det Danske Teater har fået sin særlige placering i lovforslaget.

Jeg er allerede kommet med nogle bemærkninger om teaterrådet og mener ikke

mindst, at dette problem skal vi se på i udvalget. Jeg tror, det vil være af meget stor betydning, at man her får den helt rigtige sammensætning, netop når loven skal føres ud i livet.

Til sidst vil jeg gerne, selv om det ikke vedrører lovforslaget komme med en enkelt bemærkning om det kgl. teater og spørgsmålet om TV. Jeg er ikke enig med hr. Niels Matthiasen i, at det kgl. teater skal ind under denne lov, i hvert fald ikke så længe det kgl. teater i samme hus har tre kunstarter. Jeg tror ikke, det vil være muligt at få det kgl. teater ind under denne lov, og jeg vil heller ikke være tilhænger af det, men jeg mener til gengæld, at der bør være et ikke uvæsentlig større samarbejde mellem det kgl. teater og TV. De har begge forpligtelser over for den samlede befolkning, og jeg mener, at der her bør kunne skabes et samarbejde af væsentlig større omfang end det, der finder sted i øjeblikket.

Jeg vil gerne have lov til at slutte med at sige, at jeg betragter dette lovforslag som en forbedring af teaterloven af 1963, og det er mit håb, at der vil være mulighed for, at vi kan arbejde os til enighed i det udvalg, som bliver nedsat. Jeg har indtryk af, at man i hele tinget har stor interesse for dette lovforslag, og jeg skal med disse ord tilsige den konservative gruppes velvillige medvirken til gennemførelse af den nye teaterlov.

Merete Bjørn Hanssen: På mit partis vegne er det mig en glæde at kunne anbefale kulturministerens forslag til ny lov om teatervirksomhed.

Dette lovforslag skal jo dække al den teatervirksomhed, som udfoldes her i landet uden for de to landsomfattende scener, Danmarks radios landsdækkende radio- og TV-teater og nationalscenen, det kgl. teater.

Den kulturpolitiske redegørelse har æren for at påpege spændingsforholdet imellem statens udgifter til nationalscenen — i betænkningen har man for finansåret 1968-69 opgjort udgifterne til det kgl. teater til 37 mill. kr. — og de statslige udgifter til al anden teatervirksomhed, der i samme finansår er opgjort til godt 17 mill. kr. Med dette lovforslag opnår al anden teatervirksomhed en forøgelse af statsstøtten på 6

[Merete Bjørn Hanssen.]

mill. kr. Da forslaget udtrykkelig ikke omfatter det kgl. teaters forhold, som er ordnet ved særlig lov, vil det ikke umiddelbart fremgå, om kulturministeren nu bevidst sætter ind på en bedre balance, men måske vil det være muligt for ministeren at oplyse tinget noget nærmere om sine tanker herom i dag.

Da økonomien jo er et centralt punkt i den løbende teaterdebat, finder jeg det rimeligt her ved førstebehandlingen at bruge endnu nogle ord på lovforslagets økonomiske aspekter. Den betydelige udvidelse af statens økonomiske støtte til teaterlivet på et tidspunkt, hvor regeringen i øvrigt målbevidst søger at holde udgiftssiden i tømme, er for mig at se et glædeligt udtryk for, at der nu tillægges kulturpolitikken voksende betydning. I venstres debatoplæg til partiets nye principprogram understreger vi, at samfundets velstand og trivsel ikke kun måles i nationalproduktets størrelse, men også ved de vilkår, som bydes mennesker for at trives i arbejde og fritid. Vi fremhæver, at mulighederne for en bedre trivsel og større velstand må udformes i et samspil mellem synspunkter fra den økonomiske politik og synspunkter fra andre dele af en samlet fremskridtspolitik, her først og fremmest kulturpolitikken.

De ekstra 6 mill. kr., som det i denne omgang er muligt at få frem gennem dette samspil til en forøgelse af teatervirksomheden over hele landet, fordeles i henhold til lovforslaget med hovedvægten lagt på fire områder, som jeg gerne særlig vil fremhæve.

Det største enkeltbeløb, knap 1½ mill. kr., tænkes anvendt til støtte for det, der med lovforslagets ord hedder anden teatervirksomhed. Det er de få tilbageværende private store scener i København, der nu rammes af en tilsyneladende uafvendelig international udvikling, og så skoven af mindre scener, som i disse år opfylder nyopståede behov både kunstnerisk, publikums-mæssigt og miljømæssigt. Man har vel lov at sige, at i de lakoniske ord „anden teater-

virksomhed“ ligger meget af dagens teater-spænding mellem det etablerede og det ikke-etablerede teater gemt. Derfor er det rigtigt, at den største sum går til netop dette spændingsområde, og derfor er det måske forståeligt, at det må volde os lovgivere svare vanskeligheder at finde frem til de objektive kriterier, som vi helst så fremstå i krystallklare paragraffer.

Det kan ikke formuleres, så det dækker overalt på dette mangfoldige område, men en linje kan angives, som det er sket gennem tilskudsbestemmelserne i § 18. Her lettes scenerne for halvdelen af de godkendte driftsudgifter til selve teaterbygningen, og der skabes en tilskyndelse til gennem abonnementsystemet at spænde et sikkerhedsnet ud under en hel sæsons forestillinger med den større frihed til at lægge repertoire, dette kan indebære.

Dette forslag er allerede blevet udsat for megen og megen modstridende kritik, men det er mig magtpåliggende at understrege, at det helt overvejende formål med en øget statsstøtte til teaterlivet er at sikre mulighederne for, at stadig flere mennesker overalt i landet skal kunne komme i direkte forbindelse med teaterkunsten, sådan som den kun kan opleves gennem konfrontationen mellem scene og sal, enten denne konfrontation sker på etableret vis eller på nyetableret facon. Heri ligger, at mange teaterformer må kunne støttes, men heri ligger ikke, at kun teaterformer, der søges af mange, kan få støtte. Jeg tror, vi i udvalget må arbejde os igennem, om vores hensigter på dette område rigtigt opfyldes med den udformning, lovforslaget har fået.

Den næste store merudgift efter lovforslaget følger af § 16, teater for børn og unge. Denne nye investering i fremtidens teaterpublikum anser mit parti for overordentlig betydningsfuld. Navnlig finder vi det rigtigt, at denne teatervirksomhed nu decentraliseres, og at vi kommer i gang med at opbygge et kunstnerisk mangfoldigt børneteater.

Det sidste større beløb, som jeg vil frem-

[Merete Bjørn Hanssen.]

drage, er forøgelsen til den rejsende teatervirksomhed, som skal dække så stor en del af teaterbehovet uden for København. Også her vil man se decentraliseringstanken, som vi i venstre lægger overordentlig stor vægt på også som kulturpolitisk princip, blive ført ud i livet.

I teatervirksomheden uden for hovedstaden indtager landsdelsscenerne en central plads. Det er i fuld overensstemmelse med tankerne bag kommunalreformen og med de faktiske forhold omkring de eksisterende landsdelsscener, at den kommunale underskudsdækning nu flyttes til amtskommunerne. Kommunalreformen må nok også siges at være en væsentlig årsag til, at de fornødne forudsætninger for en endelig beslutning om oprettelsen af den sønderjyske landsdelsscene ikke i dag er til stede. Men i venstre lægger vi megen vægt på, at der i lovforslaget er sikret mulighed for etableringen af denne scene også på gunstigere tilskudsvilkår end dem, der gælder for de øvrige landsdelsscener. At der i landsdelen næres varme ønsker om, at 8 års energisk arbejde for landsdelsscenen nu snart vil bære frugt, vidner en lang række udtalelser fra nytårsdagene fra de ansvarlige og fra de interesserede parter i Sønderjylland stærkt om. Ikke mindst må det efter min mening tillægges betydning, at landsdelsscenens oprettelse står højt på arbejdsprogrammet for de nye byråd og for det storamtsråd, der udgår af kommunalvalget i marts. Jeg håber derfor, at ministeren hurtigt efter kommunalvalget vil genoptage forhandlingerne om den forsøgsmæssige igangsætning af landsdelsscenen. Der har jo hidtil i langtidsbudgetterne været en ligestilling mellem den jyske opera, som nu udbygges til en landsopera efter lovforslaget, og den sønderjyske landsdelsscene.

Med lovforslaget ophæves bevillingssystemet. Det sker på et tidspunkt, hvor denne liberalisering beklageligvis støder mod teaterlivets vanskelige økonomiske vilkår, men som noget principielt rigtigt må beslutningen hilses velkommen.

I det kommende udvalgsarbejde, hvor en grundig gennemgang af lovforslaget forestår, bliver det ikke mindst vigtigt at nå frem til en bedre afklaring af forholdene omkring teateruddannelsen, hvor navnlig

forholdene omkring statens teaterskole ikke forekommer helt tilfredsstillende. Når statens teaterskole ikke er nævnt ved navn i forslaget tekst, skyldes det alene, at vi nu i udvalget skal have mulighed for en grundig vurdering af denne principielle nydannelse på teateruddannelsesområdet. Før de fornødne oplysninger foreligger, kan der næppe tages endelig stilling, men naturligvis må der principielt findes teateruddannelsesmuligheder også i København. Det forekommer mig værd at overveje, om det ikke kunne være hensigtsmæssigt, da teaterskolen ikke har egen scene, at knytte forbindelsen til det arbejdende teater gennem en volontørordning med københavnske scener.

Lovforslaget rummer flere bestemmelser til fremme af samarbejdet på teaterområdet. Det gælder således samarbejdsudvalget for de turnerende teatre og mulighederne for kollektiv ledelse af teatervirksomhed i henhold til § 8.

Endvidere må den foreslåede nyordning for teaterrådet ses som en betydningsfuld opvejning af de stærke bemyndigelser, som lovforslaget uundgåeligt lægger i ministerens hænder. Det ville være ønskeligt, om teaterrådet blev udstyret med teaterøkonomisk sagkundskab. Selv om det er et internationalt fænomen, at teaterdrift i dag ikke kan klare sig uden offentlig støtte, bør der sættes mest muligt ind også på dette område for at prøve, om ikke rationalisering kan være med til at dæmme op for de stigende omkostninger.

Næppe nogen er i tvivl om de mærkbare virkninger på godt og på ondt, som først og fremmest TV-teatret har på teaterlivet som helhed. Meget debat er ført om et samarbejde mellem det kgl. teater og TV-teatret. Forholdet har netop været draget frem i debatten her i dag. Hidtil har vi ikke set de helt store resultater af et sådant samarbejde, men mulighederne kan næppe være gennemspillet. Det samme må gælde mulighederne for produktionsmæssigt samarbejde mellem TV-teatret og andre scener, naturligvis under former, som tager skyldigt hensyn til de afgørende forskelle mellem det levende teater og det elektroniske. TV-teatret er ganske vist også udtrykkelig undtaget fra denne lov, men burde man f. eks. ikke et sted som i teaterrådet kunne tage nogle af de problemer, som konkurren-

[Merete Bjørn Hanssen.]

cen her rejser, op til en saglig belysning og drøftelse. Jeg tror i hvert fald ikke på nytten af at holde forbundne kar tilstoppede.

Hermed vil jeg gerne anbefale forslaget til en grundig udvalgsbehandling.

Else-Merete Ross: Der er ikke tvivl om, at der efter vedtagelsen af den første teaterlov er kommet vækst i dansk teater, og at lovforslaget her yderligere vil bidrage dertil. Interessen for teatret er også blevet betydeligt forøget, selv om man stadig må konstatere, at en relativt ringe procentdel af befolkningen kommer i teatrene bare nogenlunde hyppigt.

I kulturbetænkningens afsnit om teatret og den forventede teknologiske udvikling synes jeg ministeren stiller sig lidt skeptisk over for teaterlivets fortsatte beståen, men det kan være, det er af pædagogiske grunde, fordi ministeren senere siger, at tendenserne peger i retning af, at kun teaterkunst af høj kvalitet vil kunne overleve.

Samtidig siger ministeren, at teatret for at holde sig levende og udviklingsdygtigt må have mod til og mulighed for ligesom film og TV at spille en pædagogisk og igangsættende rolle inden for den dramatiske kunst. Ministeren siger det så stærkt, at skal teatret bestå, må kvalitetskravene styrkes, og det gælder ikke blot de faste teatre. Hos de små eksperimenterende teatre beklages mangelen på tilstrækkelig kvalificeret personale. Om børneteater siges det, at børnene her skal møde kunstneriske præstationer af højeste kvalitet. I dette høje krav er ministeren i overensstemmelse med formand Mao, der siger, at kunstværker, som mangler kunstnerisk kvalitet, ingen kraft har, hvor progressive de end kan være politisk.

Under behandlingen af den gældende teaterlov spurgte den nuværende undervisningsminister, hr. Helge Larsen, om vi rent kunstnerisk gav teatret muligheder nok, og kom derefter som andre ordførere ind på spørgsmålet om uddannelse ikke blot af skuespillere, men af hele det personale, der skal til for at få et teater til at fungere. Tanken om en uddannelse, der også omfattede filmens og TVs skuespillere, kom frem med det udtrykkelige formål at hæve kvaliteten og få en ny rekruttering til disse

kunstformer. Statens teaterskole er nu oprettet, og ministeren foreslår, at dens problematik drøftes i udvalget.

I kulturbetænkningen siger ministeren, at i fremtidens samfund vil dramatikere have gode muligheder for at blive vejledere og revsere og blive opinionsdannende, idet de gennem teatret kan virke direkte ind på offentligheden og bidrage til at skabe en fri debat og en uafhængig meningsdannelse. Jeg synes ikke, vi behøver at vente på fremtidens samfund. Lige fra oldtiden til vore dage har dramatikere gennem teatret fået tilskuerne til at tænke, til at erkende og fået dem til at se sig selv og begivenhederne som i et spejl. Teatret har ofte været farligt, har sat spørgsmålstegn ved det etablerede; tænk blot på Ibsens Et Dukkehjem. Det udelukker ikke, at teatret også skal være lystigt og festligt, og at selve det at være mange samlet i fællesskab om samme oplevelse føles værdifuldt. Hvis formålet hovedsagelig er fri debat og meningsdannelse, er det vel et spørgsmål, om ikke TVs teater og reportage er de midler, der får sat størst debat i gang hos det største antal mennesker.

Men det er for snævert kun at betragte teatret som en opinionsdannende faktor. Skuespilkunsten i teatret er en kunstart for sig selv, der samler alle kunstneriske udtryksformer til en helhed over for et medlevende publikum, som den står i direkte kontakt med. Derved skabes en 2-vejs kommunikation, som billedskærmen af gode grunde er afskåret fra at give. I en teaterlov må det derfor være kunsten som sådan, vi søger at give så gode vilkår som muligt, og det mener jeg at ministerens lovforslag bidrager til.

I forbindelse med uddannelsen vil jeg gerne rejse det spørgsmål, om det at være skuespiller skal være et fag, som man er uddannet til og stadig dygtiggør sig til ligesom i ethvert andet fag. Eller er det at være skuespiller og at være knyttet til et teater eller en teatergruppe en livsform, som man er i døgnnet rundt? Mange af de teatergrupper, der skyder op i den vestlige verden i kølvandet på La Mama og Living Theatre, har haft tendenser til efterhånden at blive livsformer mere end teater til skade for kvalitetskravet.

Det fremhæves ofte i debatten, at skue-

[Elsø-Merete Ross.]

spilleren må være engageret i sin samtid og i fremtiden. Men er det ikke det ideelle krav, vi må stille til alle mennesker? Nogle mennesker ønsker politisk teater. Jeg tror, al god kunst er politisk i den forstand, at den får os til at engagere os og tage stilling. Eller også giver den os en glæde, som jeg oppfatter som en samfundsværdi, som vi for ofte glemmer over alt det pædagogiske. Vort samfund trivedes nok bedre, hvis vi lidt ofte kunne udbryde et Eja for glæden! — for at citere Césaire.

Ministeren siger, at antallet af mennesker, der er tilfreds med den passive rolle som tilskuere, vil blive mindre. Men er tilskuere passive? Er de ikke aktive i deres sind, mens de følger spillet? Gennem en del af sine forslag synes jeg også ministeren er i modsætning til sin egen antagelse om, at antallet af såkaldt passive tilskuere vil tage til. Noget helt andet er, at der er et øget behov for aktiviteter med egen kunstnerisk medvirken hos befolkningen, og at dette behov delvis i hvert fald kan tilgodeses gennem fritidsloven.

Jeg er enig med ministeren i, at større forudsætninger for forståelse af den dramatiske kunst er af betydning også for kommende generationer af publikum. Forslaget om flere og bedre børneteatre er delvis begrundet i, at derved skabes der et bedre publikum for det voksne teater. Gennem amatørvirksomhed, som loven støtter, tror jeg også der kan skabes større forståelse for teatrets kunst.

I § 16 foreslås, at teaterforestillinger opføres på skolerne, og i bemærkningerne til paragraffen står der: „med efterfølgende diskussioner med skuespillere m. v.“ Her vil jeg gerne vide, om det drejer sig om debatstykker, f. eks. om skolen og dens ledelse, hvor et debatstykke kan egne sig udmærket som introduktion til en helt konkret diskussion, eller om der tænkes på diskussion om teatrets funktioner og teatret som kunst. Efter samme paragraf er der hjemmel til teaterpædagogisk virksomhed i form af demonstrationer på skolerne af drama fra forskellige epoker osv. Jeg finder, det er en udmærket idé, men vil foreslå, at udgifterne hertil afholdes i nært samarbejde med undervisningsministeriet for de forskellige skole- og uddannelsesformer.

I mindst 30 år har man i USA benyttet skabende dramatik som undervisningsmetode i mange fag. Vi begynder også så småt at komme med på seminarier og skoler. Desuden benyttes forskellige dramatiske former som gruppeterapi i meget, socialt arbejde. Det kan begge steder føre til udmærkede resultater, når lederne er veludannede dertil. Dette arbejde bør bestemmes fremmes og støttes. Men jeg personlig synes ikke, at en teaterlov, hvis første sigte er støtte til teatret som kunst, skal medtage disse aktiviteter. En del af vore museer er gratis i hvert fald nogle dage om ugen, udlån på biblioteker er gratis. Dramaten i Stockholm har forsøgt at spille gratis og haft stoppende fulde huse. Jeg ved godt, at vi ikke har råd til at lade teaterbilletterne være gratis, og at vi i denne lov forøger tilskuddet til billetkøbsordninger, så de bl. a. omfatter alle skoleelever og unge under uddannelse. Hvorfor har man for resten ikke for 67-årige billetter med i ordningen? Kan det ikke overvejes?

Af en undersøgelse fremgik det, at de fleste adspurgte ikke klagede over priserne på teaterbilletter. Men hvordan vil man så forklare, at ved de teatre, der giver 3 forestillinger til billig pris over hele salen før den rigtige premiere, står folk i kø fra tidlig morgen, og billetterne bliver revet væk? Mon det dog ikke har noget med prisen at gøre?

Angående støtte til privatteatrene og til de små teatre forstår jeg de betænkeligheder, ministeren har ved at følge teaterrådets forslag om en automatisk virkende støtteordning, selv om den ville være en stor fordel for teatrenes dispositioner og give dem mulighed for at turde eksperimentere lidt dristigere.

Støtten skal gives efter ministerens skøn over virksomhedens økonomiske behov. Det kan måske være rimeligt, men der tilføjes ordene: skøn over virksomhedens betydning; det skøn må blive meget subjektivt. Selv om teaterrådet og velsagtens dets forretningsudvalg, hvis medlemmers funktionsperiode foreslås begrænset til 2 år, bliver rådspurgt, vil det være vanskeligt for teatrets leder at vide, hvordan virksomhedens betydning vil blive vurderet.

Angående de små teatre, værksteds- og eksperimentalteatrene, vil jeg gerne vide,

[Elsæ-Merete Ross.]

om de får lovning på støtte før eller efter et stykkes eller en sæsons gennemførelse. Økonomisk må det influere stærkt på deres vovemod. Vil der i forbindelse med den jyske operas udbygning til landsopera blive tale om at opbygge et fast balletensemble, som samtidig måske kunne blive fælles for landsdelsscenerne, og bør det i så fald ikke ske i Århus?

Det radikale venstre håber, at problemerne omkring en teatermæssig løsning for den sønderjyske landsdel snart må finde en tilfredsstillende løsning.

Må jeg slutte med et citat af fru Pia Dam:*)

„Kunsten og dens muligheder er det fineste måleinstrument for et samfunds respekt for mennesket. Hvis kunstudfoldelse og kulturdebat foregår i en fri og ufordømmende, men engageret atmosfære og befolkningen føler sig optaget heri og heraf, da er det et samfund, der giver mennesket på alle trin gode vækstmuligheder.“

Det radikale venstre håber, at denne lov vil bidrage hertil.

Formanden: Må jeg gøre opmærksom på, at citater er tilladt, men det skal klart fremgå, hvorfra de stammer.

Gunhild Due: I den teaterdebat, der har fundet sted i de senere år, forekommer det mig, at man i nogen grad har brugt kræfterne til på en ofte snæver og fordomsfuld måde at bekriige hinanden i en diskussion om, hvem der har størst eksistensberettigelse. Og talen om de få procent, der går jævnlige i teatret — og her er der, så vidt jeg kan skønne, ingen forskel på de såkaldte etablerede og de mindre etablerede teatre, højst en aldersforskel — kan nok få en politiker til at overveje, om det overhovedet er rimeligt at støtte teatret, når så få vil bruge det. Nu har jeg efterhånden lært at tage al statistik med et vist forbehold, og det gør jeg egentlig også her, ikke mindst når man giver sig til at bedømme, til at sætte sig til doms over, hvad dette publikum — som, kan jeg forstå på nogle af indlæggene i debatten, hellere skal blive hjemme og

skamme sig — hvad dette publikum formodes at få ud af teaterbesøg; så må man nok have lov til at være lidt skeptisk.

Debatten, som jeg har kunnet følge den i teaterkredse, får mig altid til at tænke på et vers af Piet Hein; jeg citerer:

„At dømme folk i kollektiv forenkler et mangfoldigt liv for et enfoldigt hjerte.

Og én at være bedre end er hjertestyrkende for den, som ikke er det.“

Jeg mener principielt, at man må støtte det lødige teater i alle dets forskellige former og støtte og fremelske nye former og eksperimenter af den enkle grund, at teatret, når det er godt, kan være med til at aktivisere, sætte spørgsmålstegn ved tingene, især de ting, vi anser for givne, være med til at øge vor bevidsthed, udvide vor erkendelse og dermed være med til at ændre måske den enkeltes tilværelse eller samfundet som sådant.

Men skal der være mening i det, så må der sættes aktivt ind på at få større kredse interesseret i at gå i teatret, blot ikke så meget, tror jeg, ved at pådutte arbejdspladserne teater; det har jeg før vendt mig imod under kulturdebatten, for de fleste arbejdspladser er så hårde i dag, at man simpelt hen har hårdt brug for de pauser, der er, og jeg skulle personlig meget have mig frabedt, at der kom et teater her i vor halve times frokostpause på Christiansborg og begyndte at spille, for man har så hårdt brug for lige at falde lidt sammen. Jeg mener snarere, at man må have teatret ud, hvor folk bor, så teatertilbuddet bliver overkommeligt at tage imod både i det praktiske og i det økonomiske. Manglende overskud og manglende muligheder for teaterbesøg spiller sikkert nok så stor en rolle som manglende traditioner.

Ud fra dette må jeg stille følgende krav til en ny teaterlov: at den medvirker til at bringe teatret i kontakt med og ud til os alle, at det bliver let og billigt at gå i teatret, at loven medvirker til, at teatrene får arbejdsforhold, som gør det muligt for dem at holde en høj kunstnerisk kvalitet i udførelse såvel som i valg af stykker. Jeg er overbevist om, at kun ved høj kvalitet skaber man større og varig interesse for teatret. Jeg tror, det er ganske mange, der går

*) Citatet findes i Pia Dam: Mod et rigere teater.

[Gunhild Due.]

i teatret en enkelt gang og bliver skuffet og tænker: det her gider vi ikke bruge penge og tid på en anden gang — netop også fordi det er så vanskeligt for mange at komme i teatret. Det må tillige være et krav, at loven ikke spærrer for eksperimenter og nye initiativer, men fremmer dem, at den virkelig fremmer børneteateret for børnenes egen skyld, men også for at gøre teater til noget kendt og selvfølgelig for dem, og at den fremmer amatørteateret for dets egen værdis skyld, men også fordi arbejdet med en ting ofte fremmer forståelsen af dens værd.

Dette lovforslag er vel nok en forbedring; man kan jo direkte læse, at det koster 6 mill. kr.; hvor meget der så sluges af pristigninger og sådan noget, ved jeg ikke rigtig, men det opfylder jo i hvert fald ikke de ønsker og krav og mål, jeg her har nævnt. Særlig synes jeg, der er alt for meget skøn i lovforslaget og alt for mange „kan“ i paragrafferne i stedet for „skal“; det hele kommer til at afhænge af, hvor mange penge ministeriet kan klemme ud af en regering. Så vidt jeg kan skønne af dette lovforslag, vil usikkerheden for det enkelte teater stadig være stor, og så kommer det jo også til at præge teatrenes arbejde, hvis de overhovedet kan arbejde.

Der er mange spørgsmål at knytte til de enkelte bestemmelser, og det synes jeg er bedst egnet for udvalget, men jeg skal nævne et par af dem, jeg står usikker over for. Jeg er usikker med hensyn til en styrkelse af abonnementsordninger og billetkøbsordninger. Jeg er helt klar over, hvilke fordele de har, men jeg tror også, de har minusser. Vil et teater ikke let fristes til at spille jævne, underholdende stykker i forventning om, hvad folk vil have? I øvrigt tror jeg ofte, den forventning er gal, idet jeg mener, at det drejer sig om at spille kvalitetsmæssigt gode stykker. Vil ordningerne ikke også kunne medvirke til, at de mennesker, der egentlig gerne vil i teatret 2 gange om året, men måske ikke 6 gange, føler sig forurettet og holder sig helt væk?

Med hensyn til ordninger for skoleelever burde de vel udstrækkes til også at gælde, hvis man altså skal have dem, børnehaveelever, sådan at de kan komme ind på børneteatrene efter samme system; jeg ved ikke,

om der allerede nu er en ordning for dem, må jeg indrømme.

Jeg mener i øvrigt — og jeg var vældig glad ved at høre fru Else-Merete Ross tale om det gratis teater — at målet må være at skabe mange gratis teatre, og at man især begynder med børnene og skoleeleverne, teatre, som kunne rejse rundt på skoler, institutioner o. lign. Jeg mener i øvrigt også, det er en oplagt opgave for de kommende storamter, men med statsstøtte. For min skyld må det såmænd gerne blive betalt via undervisningsministeriet, men man må i hvert fald sikre uafhængigheden, og der skal ikke være nogen lærerkollegier til at sidde og trække i nogle tråde.

Jeg kunne egentlig tænke mig, at man simpelt hen lavede en undersøgelse over, hvad det koster at have gratis teater. Jeg fik engang nogle tal, men desværre var det mundtligt, og derfor tør jeg ikke bruge dem, fra Ålborg teater, som viste, at det havde kostet ganske mange penge at administrere de forskellige billetordninger; det er jo ikke fortjeneste det hele. Jeg synes, det kunne være meget rart at få en undersøgelse af, hvad det i virkeligheden ville koste. Måske er det ikke så slemt, som vi tror.

Med hensyn til landsdelsscenerne er det nok rigtigt at lade amtskommunerne træde ind med underskudsdekning i stedet for kommunen. Når vi så får det sønderjyske landsdelsteater, hvad jeg håber vi gør, er der alligevel 3 store amter tilbage i Jylland, som kun har turnéteaterdekning. Jeg vil gerne spørge, om denne lov, hvis nu disse amter tager sig sammen og finder ud af at bygge et stort amtsteater, vil give dem mulighed for at få landsdelsteaterstatus og støtte på den måde.

Så er der en anden ting, som jeg vældig gerne ville have vi skulle prøve at overveje i udvalget. Der står, at loven ikke gælder for Grønland og Færøerne; det er vi jo så vant til. Men det er for mig et spørgsmål, om man ikke skulle pille et par paragraffer ud, nemlig dem om børneteater og om amatørteater, og sætte dem i kraft for Grønland straks. Der er jo i hvert fald børn nok i Grønland både til at spille for og spille med, og jeg tror egentlig, at vi deroppe har en chance for ligesom at få begyndt i den rigtige ende og simpelt hen starte med teater-

[Gunhild Due.]

væsen for børn og så lade det vokse med den generation, der netop nu er børn; der skal såmænd nok findes mennesker deroppe, som kunne starte sådan noget. Jeg ville meget gerne have, vi overvejede det.

Sigsgaard: Vi ved jo, at de fleste teaterfolk er noget utilfredse med det forslag til lov om teatervirksomhed, som i dag er til behandling, selv om det selvfølgelig også erkendes, at det indeholder en række forbedringer. Folketingets medlemmer har fået en henvendelse fra lederne af de tre ikke-subventionerede privatteatre i København, der bl. a. siger om forslaget til den nye teaterlov:

„Følgen vil blive, at de tre teatre trues af lukning, idet budgetterne for næste sæson viser et tilskudsbehov for hvert af de tre teatre, som ikke vil kunne opfyldes, hvis teaterloven gennemføres i den foreslåede skikkelse.“

Nu vil nogen måske indvende, at der ikke sker så forfærdelig stor skade, hvis de tre teatre, Folketeatret, Ungdommens Teater og Det Ny Teater, må lukke. Det kan man måske med en vis rimelighed indvende, når man ser på gennemsnittet af det repertoire, som de nævnte teatre har spillet i de senere år, men — og det synes jeg er meget væsentligt — de ikke-subventionerede teatre er nødt til, sådan som loven er nu, at bygge deres repertoire op med henblik på at skabe publikumsucceser uden at tage tilstrækkeligt hensyn til repertoirets kvalitet, og forslaget til den nye lov opfordrer jo med den foreslåede abonnementsordning til fortsat i højere grad at skele til kvantiteten end til kvaliteten. Ingen af de 3 teaterledere ønsker jo, at det skal være sådan. De skriver til folketingets medlemmer — jeg citerer igen:

„I sammenligning med lederne af landsdelsscenerne og de andre subventionerede teatre er vor kunstneriske frihed blevet mindre år for år, idet der er mange fristende opgaver, vi af økonomiske grunde er tvungne til at lade ligge.“

Med „fristende opgaver“ må man forstå stykker af større kunstnerisk værdi end det gængse repertoire, altså teaterstykker, hvis

opgave ikke primært er at fastholde publikum i vanetænkning og vaneoplevelser.

Teaterlederne mener, at en løsning for de privatledede teatre i København vil være, at der i teaterloven optages en bestemmelse af følgende indhold: Der gives fuld dækning for omkostninger til bygningers drift og garanti for den del af udgiften ved den egentlige teaterdrift, der ikke dækkes af billetindtægter. Budgetterne forudsættes godkendt af ministeriet for kulturelle anliggender. Vi kan i VS godt gå ind for det forslag, der jo ganske nøje svarer til, hvad lederne af de små teatre ved forskellige lejligheder har stillet som forslag for deres teatervirksomhed. VS kan i hvert fald ikke gå ind for, at de små teatre fortsat skal være underlagt en ret tilfældig behandling, sådan som der lægges op til i lovforslagets § 18, hvor der står:

„Der kan ydes støtte til teatervirksomhed, der ikke omfattes af bestemmelserne i §§ 11-17“.

I bemærkningerne til lovforslaget står der om de små teatre — jeg citerer:

„Som et fornyelseselement har disse teatre en vigtig funktion i dansk teaterliv, og der bør derfor skaffes dem rimelige økonomiske vilkår.“

Jeg er enig i den bemærkning, men mener, at den også bør gælde de nye former for gruppeteatre, der vokser frem i disse år, f. eks. Christianshavnsgruppen, Team i Herning, Odinteatret.

I lovgivningen må man sikre sig, at staten ikke på nogen måde kan gribe ind i teatrenes kunstneriske frihed, heller ikke ved en abonnementsordning som den, der her er foreslået, hvorved man støtter succesteatrene på bekostning af de mere seriøst arbejdende teatre.

Der er i udkastet til den nye teaterlov ikke taget tilstrækkeligt hensyn til de nye amtskommuner. Hvis man sammenholder den almindelige teaterpolitiske udvikling med oprettelsen af disse amtskommuner, vil man se, at den tid nok ikke er så fjern, som fru Gunhild Due også var inde på det, hvor hver amtskommune har sin egen teatervirksomhed, der i høj grad er med til at præge den kulturelle udvikling i et bestemt område, eventuelt i samarbejde f. eks. med biblioteksvæsen og skolevæsen. Man kan i

[Sigsgaard.]

den forbindelse pege på Team i Herning, hvor kommunen har påtaget sig de økonomiske forpligtelser, for at dette eksperiment kan gennemføres, og tilsyneladende med held.

Man skal som sagt fra statens side ikke blande sig i teatrenes kunstneriske frihed. Derimod vil jeg gerne foreslå, at det indbygges i den nye teaterlov, at alle teatre, der modtager offentlig støtte, indfører demokratiske ledelsesformer, og jeg beder udvalget om at overveje dette spørgsmål. Det må være sådan, at alle fastansatte på teatret er medbestemmende med hensyn til repertoire, ansættelser og afskedigelser, også når det gælder teatrets leder. Personalet må træffe de vigtige beslutninger fremfor en bestyrelse eller en enkeltperson. Endvidere må der være åbne regnskaber i teatret — og det er en helt naturlig følge af de større tilskud, som jeg håber vil komme — sådan at man på den måde får brudt den gamle tradition med, at ingen ved om hinanden, f. eks. hvad man får i løn, når man arbejder ved et teater. Kun på den måde kan vi komme ud over det lavtlønsproblem, der rammer hovedparten af teaterarbejdere i dag, først og fremmest skuespillere. Jeg har fået oplyst, at minimumslønnen for en førsteårsskuespiller i første sæson er 1.000 kr. om måneden. Men også scenefunktionærerne er jo urimelig lavt lønnet i forhold til arbejdstidens længde.

Først og fremmest må man sørge for, at der bliver teatertilbud til alle, uanset hvor i landet de bor, og uanset deres økonomiske forhold. Derfor må tilskuddene til teatrene være af en sådan art, at man ikke skal betale 20-25 kr. for at sidde bare nogenlunde ordentligt i et teater, og sådan er det jo i dag. Man må ned på billetpriser, der gør det lige så almindeligt at gå i teater og lige så let som at gå i biograf, hvis teatrene så i øvrigt bliver i stand til at arbejde og indrette sig på en sådan måde, at teaterhusene bliver de steder, hvor folk kan mødes og få dækket et behov for under afslappede forhold at være sammen med andre, altså et miljø, der imødekommer behovet for socialt samvær.

Men publikum må så vide, at teatrene eksisterer, og til det formål er det nødven-

digt at reklamere. Her vil jeg gerne bede udvalget overveje, at alle annonceudgifter for de subventionerede teatre betales af staten, sådan at hvert teater får den samme annonceplads. Jeg tror, at en af grundene til, at en række små teatre i dag søges meget lidt, simpelt hen er, at de ikke når ud til folk med deres tilbud. Man vil på den måde være i stand til også at kontrollere, om de store dagblade eventuelt skulle drive rovdrift på teatrenes budget, og man vil som en bivirkning i øvrigt kunne være med til at afhjælpe bladdøden for mange af de mindre aviser. Det sidste nævnt mere som et kuriosum.

Med hensyn til billettilskudsordninger er lovforslagets § 27 vel nok et fremskridt, men der må forenkles i langt højere grad, end det nu er tilfældet. Jeg skal nøjes med at henvise til Sverige som eksempel, men kunne i øvrigt godt forestille mig, at det blev muligt for alle at købe en slags kulturkort på et eller andet offentligt sted, f. eks. postkontorerne, og at man for dette kulturkort, eller hvad det nu skulle kaldes, til f. eks. 25 kr. havde adgang til 5 arrangementer, så man frit kunne vælge inden for f. eks. et år teaterbesøg, koncertbesøg, museumsbesøg osv., måske også biograferne kunne komme med ind under en sådan ordning. Men det er altså generelt billige billetpriser, der er brug for, indtil vi når frem til den tilstand, som fru Gunhild Due var inde på, og som jeg er enig med hende i bør opnås, at det er gratis at gå i teatret. Der er nemlig mange andre end de unge og de ældre, som man taler om her og med rette, der har svært ved at få råd til at gå i teatret i dag.

Også med hensyn til børneteatre bør vi nok skæve til Sverige, og i hvert fald bør Dansk Skolescene være begravet for evigt, og det forstår jeg at der er nogenlunde enighed om. I Sverige arbejder forskellige grupper på den måde, at de har mulighed for at tage ud på skolerne og gratis spille forskellige former for teater. Nu har vi oplevet noget tilsvarende herhjemme, men ideen må støttes og udvikles i langt højere grad, end forslaget til den nye teaterlov indebærer. Så må det naturligvis udvikle sig derhen, at ingen skoleinspektør eller autoritet af anden art kan modsætte sig, at hans elever eller den pågældende skoles elever får

[Sigsgaard.]

lov til at modtage det tilbud, som de får; det har vi jo desværre oplevet eksempler på her i efteråret med „Bandens“ stykke om skoledemokrati, idet elever på visse skoler er blevet forhindret i at se det.

Der er måske, skal jeg slutte med at sige, nogle af folketingets medlemmer, der finder, at de synspunkter, som jeg har fremført her, er urimelige og meget vidtgående og vil feje dem af bordet med et: det er VS' sædvanlige overdrivelser. Til dem kan jeg kun sige, at disse synspunkter i alt væsentligt bygger på den lovgivning, der gælder for teaterdrift i vores naboland Sverige, og jeg mener selv, at de forslag og tanker, jeg har nævnt, kan gennemføres her og nu; på længere sigt skal der nok andre og mere væsentlige ændringer til.

Hanne Reintoft: Jeg skal kun komme med nogle få supplerende bemærkninger i dag om dette ganske vist vigtige og længe ventede lovforslag.

Jeg må også først gøre opmærksom på, at der efter min mening, når staten skal, og det synes jeg den skal, yde så store bidrag, må noget mere åbenhed og noget mere offentlighed til omkring de store teatres anvendelse af disse nødvendige og rimelige tilskud. Der snakkes og snakkes så ofte om demokrati på arbejdspladsen. Vi har i dansk teaterliv haft den ene affære efter den anden, hvoraf det ganske klart er fremgået, at der ikke har været det fornødne demokrati på de forskellige teatre. Jeg synes derfor, at når staten vil være støttepille, grundlag for et blomstrende teaterliv, burde det indgå i loven, at man skaffede personalet større medindflydelse, og at man forlangte større åbenhed om regnskaberne. Det er fuldstændig rigtigt, som det er blevet sagt, at mange kunstnere på grund af teaterdød, på grund af kulturlivets vanskeligheder står i lønmæssigt meget vanskelige situationer. Det gælder musikere, det gælder skuespillere. Ved deres overenskomstforhandlinger er de på grund af stor ar-

bejdsløshed og på grund af meget dårlige vilkår tit i en meget hjælpeløs stilling. Det gælder ikke mindst på provinsteatrene og på de eksperimenterende teatre.

Det koster også — og det synes jeg man måske skulle overveje, når man skal diskutere teateruddannelse — det koster teatrene og altså også hermed staten meget dyrt, at der for en del praktisk teaterarbejdes vedkommende mangler en tilstrækkelig god uddannelse. Det er tit meget kostbart for teatrene, at de skal uddanne folk til belysningsarbejde, til regissørarbejde osv. Det er tit almindelige håndværkere, der skal uddannes. De står så med en specialviden, som de siden ikke kan få honoreret på tilstrækkelig måde, fordi de egentlig ikke har et papir på, at de har gennemgået denne uddannelse. Det er en ganske klar fordyring af teaterdriften.

Jeg vil derudover gerne spørge ministeren, om det skønnes at være en forbedring, at man i den nye lov lægger afgørelsen om bevillinger fra kulturministeriet ud til den ledende politimyndighed i området i lighed med øvrige bevillingssystemer inden for erhvervslivet. Jeg indrømmer, at dette lovforslag i sig selv indeholder meget store beføjelser til kulturministeren; på den anden side er jeg netop i denne situation bange for, at det ikke er hensigtsmæssigt at placere afgørelsen et andet sted. Jeg er bange for, at det kan komme til at virke bremsende f. eks. på gruppeteatre og på politisk teater, og jeg vil gerne spørge ministeren om vurderingen heraf.

Af det, der blev sagt her i dag, vil jeg meget gerne støtte, at tilskudsordninger til gratis billetter, også bør omhandle børnehavebørn. Der er mange børnehavebørn, der har store oplevelser af at gå i børneteater, og det skulle som en naturlig selvfølge også gælde ikke alene folk på 67 år og derover, men folk med pension i det hele taget, altså også vore invalidepensionister, der tit sidder i en lige så dårlig økonomisk situation som folkepensionisterne. Det var også værd at overveje det, fru Gunhild Due sagde om

[Hanne Reintoft.]

at lade i hvert fald dele af loven omfatte også Færøerne og Grønland.

Endelig må det tilføjes, at man ikke kan være tilfreds med støtten til det eksperimenterende teater. Vi ved alle, at der her i landet har været en stadig svigtende interesse for at gå i teatret. Jeg er enig i, at den ganske banale betragtning, at det simpelt hen er for dyrt, er en af hovedårsagerne; jeg tror ikke, det er manglende kulturinteresse. Men alligevel står vi jo noget vaklende og usikre over for, hvad det er for et samlet kompleks, der er i vejen, og det må derfor ligge helt klart, at eksperimenter er nødvendige for at finde frem til behov og fornøden gennemslagskraft. Derfor må man vende sig imod, at tilskud i første omgang i høj grad som i forslaget gøres afhængig af publikumstilstrømning og af abonnementsordninger. Det kan absolut godt ske, at et eksperimenterende teater må arbejde og arbejde et godt stykke tid for at finde frem til, hvad det er, der har eller kan få publikumsinteresse, og så nytter det ikke, at bevillingerne mangler imens. Det er også tit et ganske unødigt pres for instruktør, leder og medarbejdere på de små teatre, at de skal bruge så meget af deres tid på evige pengespekulationer og deraf følgende tiggeri hos de offentlige myndigheder. Man må også her vide, at anmeldervirksomhed ofte kan virke hæmmende på det eksperimenterende teater, og at manglende pengemidler til annoncering rammer specielt de små teatre hårdt.

Endelig må tilføjes, at reglerne om statsstøtte til teaterbygninger og teknisk udstyr heller ikke tilgodeser de små eksperimentalscener, gruppeteatre f. eks., for arrangører og ledere af disse foretagender kan ikke stille den fornødne sikkerhed for at opnå de i loven hjemlede lån, f. eks. sikkerhed i fast ejendom; vi har jo lige haft et ganske klart eksempel på, at man kom ud i lidt konstrueret dårlige ordninger, fordi denne mulighed ikke var til stede.

Jeg vil gerne udtrykke et stærkt ønske om, et meget stærkt ønske endda, at man, når man i udvalget skal til at se på teaterskolens forhold, vil tage meget alvorligt på dette problem, så ikke uvedkommende eller irrelevante fordomme kommer til at spille ind. Jeg synes, der har været sådanne ting

fremme i debatten omkring teaterskolen, at jeg tror, det er meget vigtigt, at problemet bliver kulegravet, og at der kommer en tilfredsstillende og alvorlig løsning ud af det.

Jeg synes, det ligger klart, at der er visse gode intentioner i denne lovgivning. Jeg kan også beklage, at den ligesom er så løs i sine beslutninger, sine bestemmelser; den er næppe heller så omfattende, at den kan medvirke til at løse vores teaterkrise. Jeg tror, at man kan nå at forbedre lovforslaget noget i udvalget, og jeg synes også, man i dag har set interesse for det. Det er helt klart, at der må en mere håndfast teaterlovgivning og større ydelser til, hvis vi skal løse problemerne, så vi ikke skal til at revidere den igen om ganske kort tid.

Lembourn: Da der har været rejst nogen kritik i debatten om dette teaterlovsforslag både her i folketinget og uden for, vil jeg gerne sige noget om denne kritik og prøve at bedømme principperne i dette teaterlovsforslag, sådan som jeg mener at mange kunstnere vil gøre det. I øvrigt er jeg enig i, at hvis det viser sig, at de københavnske privatteatre ikke i kraft af den støtte, de kan få gennem denne lov, kan overleve, må vi se på det i udvalget.

Jeg mener, at der må være 4 principper i en teaterpolitisk målsætning. For det første at man gennem støtten forsøger at bevare det teaterliv, der er, og giver kommende teatre en eksistenschance. For det andet at man prøver at give støtten på en sådan måde, at man sikrer teatrenes kunstneriske frihed. For det tredje at støtten gives således, at man ikke risikerer at begrænse alsidigheden i repertoiret, og endelig for det fjerde at man arbejder videre på kontakten mellem publikum og teater og prøver at yde støtten sådan, at man fremmer denne kontakt.

Hvis man giver støtten alene som en hjælp til teatret, så opfylder man kravet om at sikre teatrets kunstneriske frihed, men man løber en risiko for, at der kommer et sekterisk teater ud af det. Der kan opstå en isolation, især over for publikum. Hvis man giver støtten alene som en støtte til billetprisen, så sikrer man en øget kontakt mellem publikum og teater og derigennem vel også nok, at teatret af hensyn til sit publikum vil sørge for at holde fast på alsidig-

[Lombourn.]

heden, men til gengæld risikerer man at bremse de teatre, der særlig er interesseret i eksperimenter; man kan løbe en risiko for, at det populære teater bliver for dominerende.

Derfor mener jeg, at hvis man vil opfylde eller i hvert fald nærme sig opfyldelsen af disse 4 mål, som jo godt indbyrdes kan have visse konflikter, må man prøve at skabe en støttelovgivning, som afbalancerer alle 4 synspunkter. Det synes jeg er lykkedes i dette teaterlovsforslag, og jeg kan derfor ikke andet end have megen sympati for de principper, der ligger i det.

Jeg synes, det er meget afgørende, at man igennem denne lovgivning kan videreudvikle publikumsorganisationerne. Det er blevet sagt — jeg tror, det var fru Gunhild Due, der sagde det — at hvis disse organisationer og abonnementsordninger og billetkøbsordninger bliver for dominerende og tager en væsentlig del af støtten, risikerer man, at det mere vanskelige teater, det mere krævende teater, får færre chancer. Det kan ske, men det modsatte kan også ske. For gennem abonnementsordningerne sikrer man teatret et publikum over 2, 3, 4 forestillinger, således at man faktisk åbner mulighed for at kunne placere én vanskelig forestilling sammen med et par populære — så man kan lige så godt opnå det modsatte resultat. Under alle omstændigheder mener jeg, det er helt afgørende for teatrets fremtid, at man arbejder for en øget publikumsinteresse.

Når det tyske teater lever så godt, som det gør i dag, tror jeg det i væsentlig grad skyldes, at man gennem publikumsorganisationerne virkelig har skabt et stabilt og meget interesseret publikum. Det er min fornemmelse, at den, der står på scenen, henter sig den største inspiration fra et fyldt teater, og at man må foretrække det fremfor et halvtomt teater med til gengæld en check fra staten ude i kassen.

Jeg vil også gerne sige noget om teaterskolen. På grund af den uro, der har været i og omkring den, har der været røster, der har udtalt, at man ikke skulle have nogen teateruddannelse. Det skal man naturligvis. Det ville være helt uacceptabelt, at vi i Danmark på dette punkt ville føre en anden politik, end man gør alle andre steder i

verden. Napoleon oprettede den franske teaterskole i 1804, og den har såmænd fungeret helt godt siden. I alle vesteuropæiske lande har man teaterskoler, og de fungerer. I USA har man et meget spændende undervisningssystem inden for teatret knyttet til universiteterne; det har ikke alene givet en overordentlig smidig uddannelsesform, men det har skabt en række avantgardescener, som har bidraget væsentligt til at give den kvalitet, amerikansk teater har i dag.

Det gode ved den nuværende form for teateruddannelse er, at man i modsætning til tidligere undgår, at de studerende skal arbejde som statister på teatret, hvilket de ikke får så forfærdelig meget ud af; men mangelen synes at være en vis isolation. Jeg tror, at den målsætning, man skal sætte sig for en teaterskole, en teateruddannelse, er, at man skal prøve at skabe et teatermiljø, en teateratmosfære, hvor ikke alene de, der vil være skuespillere og instruktører, kan blive uddannet og kan følge undervisningen, men hvor alle, der overhovedet arbejder med teatret, kan komme. Det gælder altså også dramatikere, teaterpædagoger, belysningsmestre, teatermalere, litteraturstuderende, dem, der studerer, fordi de måske har det særlige mål engang at ville være teaterkritikere. Det burde også være sådan, at de, der er uden for det egentlige teater, men alligevel bruger teatrets form i undervisningen, f. eks. de lærerstuderende, som skal anvende den musiske pædagogik, kunne følge en sådan undervisning. Det ville også være det sted, hvor man kunne foretage teaterforskning, hvad vi jo ikke har i øjeblikket.

Et sådant miljø skulle bygge på det princip, at man forsøger på at trænge ind i teatrets væsen, som — det kan jo lyde som et paradoks — er en af de mest kollektive kunstarter og samtidig en af de mest individualistiske; det er nu ikke noget paradoks. Men dette kunne man nå, hvis man virkelig havde et teatermiljø.

Derfor vil jeg gerne foreslå, at vi i det udvalg, som skal nedsættes, drøfter, om vi kunne ændre teateruddannelsen således, at det bliver en uddannelse, der kommer til at høre under universitetet i forbindelse med litteraturstudiet, sådan som man kender det i en række lande og specielt i USA, hvor det som nævnt er universiteterne, der har

[Lembourn.]

teateruddannelsen. Samtidig har man i Amerika bygget denne uddannelse op omkring en scene, en scene, som ikke blot er et laboratorium, men en åben scene, hvor man spiller for et publikum. Jeg tror ikke, man kan undvære dette, hvis man skal skabe et teatermiljø. Man må have mulighed for at prøve sig selv, hvad enten man nu er skuespiller, instruktør eller dramatiker, undervejs i uddannelsen. Naturligvis bliver man ikke en god dramatiker, fordi man har gået 4 år på en teaterskole, men man bliver muligvis en bedre. O'Neill, Tennessee Williams, Arthur Miller er alle udgået fra Yales teaterfakultet, og de har ofte sagt, at det var dér, de lærte håndværket.

Jeg håber derfor, at man i udvalget kan drøfte den tanke, når man nu engang skal til at skabe en anden teateruddannelse — og meget tyder på, at vi skal det — at få teateruddannelsen lagt under universitetet og dér udbygge den, så der kan blive et miljø. Det skal være en åben arena og ikke et lukket laboratorium.

Ministeren for kulturelle anliggender (K. Helveg Petersen): Der har af flere af talerne været henvist til betænkning nr. 517, og hr. Niels Matthiasen indledte med at knytte nogle kommentarer til den. Han mente ikke, at det var lykkedes at få visionerne i betænkningen til at slå igennem i det foreliggende lovforslag.

Jeg har flere gange sagt i den debat, der har været ført, at jeg har ikke forestillet mig, at der her skulle være tale om forslag, der lå til øjeblikkelig gennemførelse, men at det var synspunkter, der skulle diskuteres, og jeg udtrykte håbet om, at debatten på basis af betænkningen kunne bidrage til, at der blev en større interesse for kulturpolitiske problemer, også de problemer, der hører teaterverdenen til, sådan at der af denne interesse kunne udspringe den forståelse, der er nødvendig, hvis man skal tage meget store skridt inden for det kulturpolitiske område.

Det nytter jo ikke, at vi på disse områder fjerner os afgørende fra den almindelige vurdering af, hvad der skal gøres. Deri ligger ikke, at jeg opfordrer til stor forsigtighed på disse områder — det ligger ikke til mig at gøre det — men der ligger et ønske

om at inddrage i vurderingerne hele den almindelige indstilling over for kulturpolitik. Naturligvis må vi her også nøje overveje de finanspolitiske konsekvenser af den prioritering, vi vil give de kulturpolitiske aktiviteter, men mit mål er at få disse aktiviteter prioriteret så højt som overhovedet muligt i den offentlige debat og også ved tilrettelæggelsen af de midler, der skal bruges til forskellige samfundsopgaver.

Nu sagde hr. Niels Matthiasen, at det var alt for lidt, der kunne ydes økonomisk, og at regeringen ikke levede op til, hvad der med rimelighed kunne kræves. Jeg tror også, det er temaet i den kronik, hr. Niels Matthiasen har skrevet i dag.

Må jeg ikke sige om regeringens politik på dette område, at der jo faktisk er sket en hel del med hensyn til de tilskud, der er tale om. Lad mig her oplyse, at de faste teatre bortset fra landsdelsteatrene og det kgl. teater i 1967-68 fik et tilskud på i alt 755.000 kr. fra staten. Dette tilskud var i 1969-70 vokset til 2.220.000 kr. Det er dog en meget betydelig vækst. Særlig til det rejssende teater ydedes der i 1967-68 2.310.000 kr. i statstilskud; dette tilskud var i 1969-70 vokset til 3.960.000 kr., en tilvækst på mere end 1,6 mill. kr. Det er jo nemlig således, at den nugældende lov meget vel kan danne grundlag for øgede tilskud; det kunne man altså have benyttet sig af under den forrige regering. Det havde der ikke været noget som helst til hinder for.

Nu kommer den nye lov, og det anføres, at der her i første omgang tænkes på en forøgelse af de årlige bevillinger på 6 mill. kr., og så føjer jeg til — det, jeg også sagde før — at loven jo er affattet således, at denne beløbsramme kan sættes i vejret, hvis man kan overbevise hinanden om, at vi skal bruge flere midler. Det er fordelen ved, at man har en fleksibel lov, at så kan man også lede nye større tilskudsbeløb ind i kanalerne, hvis der er den tilstrækkelige baggrund derfor, og hvis de finanspolitiske forhold i øvrigt tillader det.

Jeg kan ikke lade være med at komme ind på den kritik, der er fremført fra de københavnske privatteatres side. Man siger her, at man står over for trusler om at måtte lukke, hvis den nye teaterlov gennemføres. Jeg står uforstående over for denne kritik. Det betones i den nugældende

[Ministeren for kulturelle anliggender.]

lov — det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget — at man principielt mener, at de københavnske privatteatre bør kunne klare sig selv uden direkte udbetalt statsstøtte, altså ved hjælp af publikumsordninger og støtte til udstyr osv. Der indførtes, som man jo ved, en sikkerhedsordning, idet der findes en katastrofebestemmelse i en tekstanmærkning til finansloven, hvorefter de pågældende teatre, Folketeatret og Det Ny Teater — Ungdommens Teater har en særlig ordning — kan få udbetalt støtte i akutte nødsituationer. Det er jo en bestemmelse, man har benyttet sig af, men nu kommer disse teatre inden for de almindelige regler, og som man ved, siges det i den pågældende paragraf, at der normalt skal ydes en støtte svarende til halvdelen af de af ministeriet godkendte driftsudgifter, for så vidt angår bygninger, betaling af leje, renter osv., samt herudover halvdelen af forskellen mellem den indtægt, teatret har opnået ved salg af billetter i sæsonabonnement, og den indtægt, teatret ville have opnået, såfremt disse billetter var solgt i frit salg, og så er der en bestemmelse, som jeg mener kritikerne helt har overset, nemlig den, der står i § 19, stk. 2, hvor det hedder, at der i særlige tilfælde kan ydes tilskud ud over, hvad der følger af de andre regler.

Vel, man kan sige, det er ministeriets skøn, der er afgørende, men sådan er det under den nuværende ordning, og vi har ikke ment, vi kunne frigøre os fra disse skøn. Her er mulighederne for ud fra en samlet vurdering at tage stilling til det pågældende teaters vilkår. Jeg nærer ikke den frygt, at disse teatre på grund af den nye teaterlov skal trues af lukning. Der er tale om forbedringer. Jeg minder igen om den forøgelse på de 6 mill. kr., der tænkes på her i første omgang, det er 50 pct. i forøgelse i forhold til det nuværende. Det er alt taget i betragtning en væsentlig forbedring af de støttemuligheder, teatrene får; der er ingen som helst anledning til at forsøge at tale bort fra denne helt oplagte kendsgerning.

Man har fra forskellig side været inde på, at billetpriser skal sænkes, og nogle har krævet, at man skulle have adgang til at gå gratis i teatret. Det er altså et helt nyt

aspekt, vi her drøfter. Man har ment, at man skulle opretholde privatteatret. Går man ind på den tanke, at praktisk taget skal teatrenes drift på den ene eller på den anden måde ved hjælp af samtlige de støtteregler, der findes, have fuld dækning, er vi inde på en helt ny linje. Den ligger ikke i 1963-loven, og jeg har ikke set den foreslået heller fra socialdemokratisk side, men jeg er villig til, at vi nu i udvalget ser på, om samspillet mellem støttemulighederne, forholdet mellem abonnementsordningen og de direkte støtteordninger, er det rigtige. Vi kan jo se, om der kan findes en heldigere udformning, men jeg kan ikke se, at vi i den foreliggende situation kan gå over til en helt principiel nyordning, hvorefter der i realiteten bliver tale om teaterdrift med fuld dækning fra det offentliges side.

Må jeg med hensyn til børneteateret, som flere har været inde på, sige, at vi jo i bemærkningerne har sagt en hel del om, hvor vigtigt det er, at vi her har flere muligheder at spille på. Det understreges, at det er værdifuldt, at der findes teatre, der hver har deres kunstneriske ansigt, på samme måde som det er værdifuldt, at voksteatrene har det. Og så siger vi jo også noget om, hvordan man kan løse problemerne for de forskellige aldersgrupper, idet vi siger, at det kan være rimeligt, at de større børn drager nytte af de almindelige billetkøbsordninger. Det kan godt være — dér vil jeg give hr. Niels Matthiasen ret — at vi har brug for en vis organisering, men det kan overvejes i udvalget, om vi kan finde en løsning, så vi får lidt samling på anstregelserne, uden at det betyder, at vi forsøger at tildele noget enkelt teater et monopol. Det kan også være rigtigt, at vi her ser på de lokale problemer, som rejser sig i det storkøbenhavnske område.

Spørgsmålet om Det Ny Teater har været fremdraget af flere, af hr. Niels Matthiasen, fru Merete Bjørn Hanssen og også af andre. Jeg tror, hr. Niels Matthiasen ønskede, at vi nu ved denne lovs behandling også skulle se på det kgl. teaters forhold. Det er meget store problemer, der knytter sig til det kgl. teater. Jeg mener, at vi snart bør se på loven, og det er min tanke, at vi skal forbedre en revision, således at man i 1972-73 her for tinget kan forelægge et nyt forslag om det kgl. teater, men der er mange pro-

[Ministeren for kulturelle anliggender.]

blemer, vi må have undersøgt i mellemtiden. Hr. Niels Matthiasen ved jo, hvor store problemer der knytter sig til netop det kgl. teaters bygningsmæssige og tekniske forhold.

Må jeg om abonnementsproblemerne samlet sige, at jeg stort set er enig med de betragtninger, som hr. Lombourn fremførte. Jeg tror ikke, man behøver at nære nogen frygt for, at der gennem abonnementsordningerne sker en sænkning af niveauet. Det afgørende er, at der gennem denne ordning skabes større sikkerhed for teatrene, en sikkerhed, man jo i høj grad efterlyser. Man må jo endelig erindre sig, at man netop efterlyser denne sikkerhed.

Hvad angår de eksperimenterende scener — jeg tror, det var fru Hanne Reintoft, der omtalte dem — vil man jo kunne tage hensyn til deres forhold gennem § 19, stk. 2, hvor det jo — jeg citerer — siges:

„I særlige tilfælde og til mindre teatervirksomheder kan der ydes tilskud ud over, hvad der følger af stk. 1.“

Der nævnes udtrykkeligt, at man her også i ganske særlig grad tænker på de små teatervirksomheder.

Med hensyn til det, som fru Hanne Reintoft spurgte om, dette med godkendelsen, altså bevillingens tildeling, vil jeg gerne sige, at jeg ser ikke nogen som helst fare ved, at det lægges ud til politimyndighederne. Der er jo i loven angivet ganske bestemte kriterier, som skal lægges til grund for vurderingen ved bevillingsudstedelse, disse kriterier holder man sig til, og dermed skulle den sag være helt i orden.

Fru Gunhild Due spurgte, om man ikke kunne indføre bestemmelserne i Grønland og på Færøerne. Jeg kan ikke se, at der er noget i vejen for, at man fra ministeriets side, når loven er gennemført, vil kunne gøre dette ad administrativ vej. Jeg synes, det er en udmærket idé.

Jeg skal ikke gå ind på enkeltheder, det er et lovforslag, der i høj grad egner sig til behandling i udvalg. Mange af de problemer, man har rejst her, skal vi nok få grundigt belyst, og ministeriet skal gøre, hvad man kan for at skaffe det materiale, der er ønsket. Jeg tror også, vi har brug for at aflægge besøg i marken, på teaterskolen, hvis forhold vi skal diskutere, men også på

teatre af forskellig karakter, sådan at udvalgets medlemmer kan få lejlighed til at se, hvilken udvikling der er i gang. Det kan jo være, at der derudaf også kan opstå ideer til behandling af spørgsmålet om støtteordningernes indbyrdes balance.

Jeg takker for den tilslutning, lovforslaget har fået.

Niels Matthiasen: Jeg må lige rette en misforståelse. I mit indlæg sagde jeg ikke, at vi skulle tage loven om det kgl. teater op ved behandlingen af denne teaterlov. Hvad jeg sagde, var, at jeg principielt mente, at det ikke længere var rimeligt, at man opretholdt en lov særlig for det kgl. teater, men at det kom ind under den almindelige lovgivning om teatre her i landet. Man kunne f. eks., når man havde gennemdrøftet alle problemerne vedrørende det kgl. teater og ville komme med et nyt lovforslag om det, arbejde det sammen med denne teaterlov og få en dertil sigtende revisionsparagraf ind i denne teaterlov. Jeg tror nemlig, det er nødvendigt, for jeg mener ikke, man har løst alle problemerne efter forløbet af de 2½ måned, vi har til rådighed, inden lovforslaget skal vedtages.

Må jeg gøre en enkelt bemærkning om det økonomiske. Jeg har ikke bestridt, at beløbene er blevet større i løbet af de år, der er gået. De blev også større under den socialdemokratiske regering, og det kan ikke nytte, at man hele tiden kommer og siger: I udviklede det jo ikke mere, end vi gør i øjeblikket. Det, der er det afgørende i forbindelse med denne teaterlov, er, at den skulle have været fornyet i 1968. Da udsatte vi revisionen et år. Nu står vi altså og skal have den gennemført, og dér ville vi, hvad enten vi var regering eller som nu er i opposition, have draget lære af de erfaringer, vi har fået i de forløbne år, og det er her, jeg peger på, at den lov, som vi kommer med nu, ikke opfylder de nødvendige krav.

Jeg ved udmærket godt, at der er lavet en ordning, der f. eks. giver privatteatrene 50 pct. af driftsudgifterne på bygninger og 50 pct. af forskellen mellem normal billetpris og abonnementspris, og så har man paragraffen om „i særlige tilfælde“. Men forholdet omkring Det Ny Teater, som jeg nævnte, var jo, at det, man kunne få efter

[Niels Matthiasen.]

det fremsatte lovforslag, ville være ca. en halv million kr., og man ved, at der kommer pristalsbestemte udgifter på 300.000-400.000 kr. til næste sæson. Og så kan man i særlige tilfælde, i katastrofesituationer, komme og bede om penge. Men det giver ikke nogen mulighed for teatre for at arbejde i sikkerhed på den måde, at anlægge et ordentligt budget og en ordentlig repertoireplan. Det er det, jeg synes vi skulle se om vi under forhandlingerne kunne komme videre med. Jeg vil også sige, at jeg synes, man i forholdet til de små teatre kan drage en række af de samme betragtninger frem. Arbejdsroen har de ikke, og for privatteatrene i særdeleshed gælder, at man ikke får den, skal vi sige kunstneriske uafhængighed, som er nødvendig.

Ministeren for kulturelle anliggender (K. Helveg Petersen): Hr. Niels Matthiasen nævnte i indledningen spørgsmålet om lovens ikrafttræden. Der vil jeg da gerne sige, at vi må jo finde en løsning, som muliggør, at de penge, den forøgelse af tilskud, der er tale om, også falder, selv om loven ikke træder i kraft den 1. april. Det skulle der ikke være noget som helst i vejen for. Jeg mener ikke, folketinget skal være under det pres, at man skal være færdig med loven her til 1. april. Det vil ikke være muligt, så mange problemer som der foreligger.

Jeg kan da godt forstå, at hr. Niels Matthiasen ikke synes, at de midler, der er stillet til rådighed, er tilfredsstillende; det synes jeg heller ikke. Det har bare ikke været muligt at komme længere, når vi ser på den samlede finanspolitiske situation, og når vi ser på, hvad der var ydet før. Det er nu sådan engang, at når et bestemt område først har fundet et niveau inden for finanspolitikken og inden for finansloven, er det svært fundamentalt at rykke det bort og lægge det på et helt andet plan. Det gjaldt for Statens Kunstfond, og det gælder også her. Der er det, jeg peger på, at der er tale om en meget betydelig forøgelse i forhold til det nuværende niveau med 50 pct., og så jeg tillod mig at pege på, at der ikke havde været noget i vejen for, at den foregående regering på basis af de i den nugældende lov udformede bestemmelser i lyset af de krav,

der har været, kunne have sat tilskuddene endnu stærkere i vejret, sådan som vi altså har gjort det i de senere år.

Jeg skal slutte med at sige, at hvis vi kan finde former, hvorunder vi kan skabe større sikkerhed, skal vi naturligvis gøre det, men jeg vil alligevel understrege, at der, når vi tager en samlet vurdering af støttereglerne, med bestemmelsen om, at der i særlige tilfælde kan ydes mere — og det er ikke en tekstanmærkning på finansloven, det står i selve loven her, så det er muligt, at man ved administrationen af det samlede beløb kan foretage en sådan fordeling, at man kan anvende penge i henhold til denne bestemmelse — er skabt et langt bedre grundlag for teaterdrift, selv om grundlaget naturligvis ikke opfylder de ønsker, man nærer i teaterkredse, og heller ikke de ønsker, som jeg personlig nærer over for denne udvikling. Men lad os følge udviklingen. Det er muligt, at man så i forbindelse med en revision af loven om det kgl. teater kan tage en samlet vurdering af hele vor teaterlovgivning. Det synes jeg er en rimelig betragtning.

(Kort bemærkning).

Niels Matthiasen: Jeg må altså lige sige, at det kan jo ikke nytte at vente, til vi i forbindelse med en revision af loven om det kgl. teater kan tage en samlet vurdering. Det, det drejer sig om, er, at vi fra de private teatre har fået at vide, at de trues af lukning, og jeg ved også, at i det øjeblik de kommer i den situation, vil vi komme ud for, at vi alligevel skal skaffe pengene, for jeg tror, at kulturministeren og jeg er enige om, at så må vi lave en retningsaktion. Men når vi ved det på forhånd, er det urimeligt, at vi ikke prøver at finde frem til en ordning, der skaber den nødvendige sikkerhed allerede nu inden lovens vedtagelse.

Ministeren for kulturelle anliggender (K. Helveg Petersen): Vi ved intet om, hvorvidt disse teatre skal lukke. Jeg tror ikke på det. Med de bestemmelser, der findes i loven, vil der være mulighed for at undgå en lukning. Det er jeg helt overbevist om. Det skal forhandlingerne i udvalget nok afsløre.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Der er ikke mere på dagsordenen.

I skrivelse af d. d. meddeler finansministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af merværdiafgiftsloven. (Offentlige institutioners afgiftsmæssige stilling) og

forslag til lov om ændring af lov om frigørelsesafgift m. v. af fast ejendom.

Medlem af Folketinget Skovmand har meddelt mig, at han ønsker til handelsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren åbne mulighed for import af vin fra udviklingslandene på samme vilkår som vinen fra Portugal?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Finansministeren (Poul Møller): Jeg skal tillade mig for det høje ting at fremsætte *forslag til lov om ændring af merværdiafgiftsloven. (Offentlige institutioners afgiftsmæssige stilling)*. Som det fremgår af undertitlen, går lovforslaget alene ud på en ændring af de regler, som i momsmæssig henseende gælder for offentlige institutioner.

De problemer, der nu søges løst ved lovforslaget, har været drøftet mellem kommunerne og afgiftsmyndighederne, lige siden merværdiafgiftsloven blev gennemført. Jeg skal ikke her komme ind på hele forhistorien; den er der gjort udførligt rede for i lovforslagets bemærkninger. Jeg skal nøjes med kort at omtale de ændringer, som lovforslaget medfører.

Når en kommune afsætter varer eller afgiftspligtige ydelser, skal den registreres og

svare afgift af afsætningen. Efter de gældende regler skal den imidlertid også svare afgift af de varer og ydelser af samme art, som den selv anvender. Det er det forhold, der er betegnet som afsmitning. Hvis kommunen derimod kun fremstiller de pågældende varer og ydelser til eget brug, skal den ikke svare afgift. Kommunerne har kritiseret afsmitningsreglen, og det foreslås nu at imødekomme dem ved at afskaffe den. For de offentlige forsyningsvirksomheder — f. eks. elværker og vandværker — sker der dog ingen ændring; de skal fortsat svare afgift efter samme regler som private virksomheder.

Efter ønske fra kommunerne er det endvidere foreslået at afskaffe den såkaldte samejernelses. Når en sådan ændring gennemføres, skal en fælleskommunal institution ikke svare afgift, hvis den udelukkende leverer varer eller ydelser til de kommuner, der deltager i fællesskabet, medmindre den får et pålæg herom.

Også fra erhvervslivets side er de hidtidige regler om kommunernes afgiftsmæssige stilling blevet kritiseret. Kritikken retter sig mod det forhold, at kommunerne ikke skal svare afgift af varer og ydelser, som de udelukkende fremstiller til eget brug. Der består derfor ulige konkurrencevilkår mellem kommunerne og erhvervsvirksomhederne. Den gældende lov indeholder en bestemmelse, hvorefter det skulle kunne pålægges kommunerne at svare afgift af fremstilling til eget brug. Det har været vanskeligt at anvende bestemmelsen i praksis, og det foreslås nu at ændre den sådan, at den bliver nemmere at anvende. Bestemmelsen skulle herefter give erhvervslivet en bedre sikring imod, at offentlige institutioner i kraft af afgiftslovgivningen får en bedre konkurrencemæssig stilling.

For at tilvejebringe den afgiftsmæssige ligestilling gennem meddelelse af registreringspålæg ikke skal medføre, at den kommunale sektor kommer til at betale mere i afgift til staten, indeholder forslaget endelig en bestemmelse om, at der efter forhandling mellem finansministeren og de kommunale organisationer i hvert enkelt tilfælde ydes amtskommuner og kommuner en kompensation for den forøgede afgiftsbetaling.

De foreslåede ændringer af merværdiaf-